

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

הפחתת עבודה ושכר למפקחת גני ילדים

תיק ממונות מס' 1973-עב

(מחד' יט אלול)

נושא הדיון

הגב' א' עבדה כמפקחת בגני ילדים של ב' במשך 3 שנים ושכרה היה 3.000 ש"ח עבור כל חודש עבודה, כאשר המשכורות לא שולמו מידי חדש אלא "כשנכנס כסף". עם תום השנה השלישית הודיע לה ב' כי מעתה ואילך עבודתה תופחת ובהתאם גם שכרה. א' תובעת פיצויי פיטורין, וב' משיב שלא פיטר אותה. כמו כן תובעת חוב ישן של 2 חודשי עבודה. ב' מודה ומתחייב להחזיר לה כשיהיה לו כסף. ב' מסביר שהגנים מתוקצבים דרך "צינורות" אחרים, והמשכורות היו לא רשמיים, ולכן היו וישנם עיכובים בזרימת הכסף. גב' א' לא תבעה שכר עבור שנת עבודה נוספת בגלל שלא היתה לה הודעה מוקדמת בזמן על הפיטורין (ויתכן שנוח לה בצמצום העבודה או משום שמצאה עבודה חלופית).

פסק דין

התביעה מתקבלת, והחוב ישולם ב-15 תשלומים חדשיים.

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד (-) מרדכי אהרן הייזלר (-) טוביה גולדשמידט

השאלות לדיון

- א. נשכר לעבודה ללא הנבלת זמן וקבל משכורת חדשית, האם דינו כשכיר חודש או שנה.
- ב. הפחתת שכר לעובד אם היא כפיטורין.
- ג. פיטורין בע"פ.

ד. עבודה ושכר לא רשמיים, האם זכאי העובד בפיצויי פיטורין.

תשובה

א. בשו"ת מים חיים חו"מ סי' ו' דן בדבר שוחט שנשכר ללא קביעות זמן שהקהל פיטרו אותו מחמת שהיו אנוסים לתת לו את השחיטה חוץ לקהילתם דאף אם לא היו אנוסים בזה לכאורה כיון שלא קבעו בכתב שנתנו להשוחט שום זמן וכתבו ונתנו לו שטר סתם, תליא בפלוגתא שהציא הרמ"א בסי' ס' סעי' ג', דלהרשב"א בגיטין עו"א כל ימי חייו או כל שריד משמע, ולהרא"ש בתשו' כלל ו' סי' יח נפטר בשנה אחת וכו', וכיון דתליא בפלוגתא הממע"ה, א"כ ממילא הקהל פטורין. ע"כ.

אמנם בדברי מלכיאל ח"ג סי' קנ"א כתב ד"סתם" בשכירות פועלים אין פירושו כ"סתם" שנחלקו בו הרשב"א והרא"ש בענין מתחייב לזון חזירו בסתם, דבשכירות פועלים כו"ע סוברים שאף שקבלו אדם בסתם יכולים לסלקו בכל עת, ומה שפסק הרשב"א צמתחייב לזון חזירו בסתם שחייב לזונו לעולם ה"ז משום ששם אין לנו שום קל"ב וגבול שנאמר שכיוון לזמן זה, אצל במקום שבהסכס השכירות יש רמז לקליצת זמן, כגון שהוסכם שהתשלום לשכיר יהיה לפי שבוע או חודש, הרי זמן השכירות הוא שבוע או חודש, ואי אפשר לסלקו תוך הזמן הזה, אמנם צרור שיכול לסלקו בכל שבוע או בכל חודש כפי שהיה אופן שכרו. וכ"פ בדברי מלכיאל ח"ה סי' רטו. ועיי' שמע אברהם (פלאג"י) סי' כח דסתם בשכירות פועלים הוי זימניה כל שעה, אף שקבל שכירותו כל חצי שנה.

ובאגרות משה חו"מ ח"א סי' עה כתב להיפך, דאף הרא"ש לא סבר דהתחייבות בסתם אינה לעולם אלא דוקא צמתחייב לזון וכד' שהוא התחייבות ממון בעלמא מלד איזה דבר שאפשר אינו רואה להתחייב בהרצה אלא צמעט צעד הדצר ההוא, לכן כיון שלא מוכרח מלשונו שהוא לעולם מהיכי תיתי נימא שהתחייב לעולם, אצל בשכר פועל שאינו התחייבות בעלמא שקבל על עצמו אלא שהוא מחמת שריד לו ודאי יש לנו לומר ששכרו לכל העת שיהיה לו המלככה שינטרך לפועל. וא"כ צפועל ששכרו סתם הוי בהכרח השכירות לעולם, וראיה מהא דהו"נרך רבא צ"מ קט צמקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא וספר מתא לענין לסלק דוקא צאפסידו שהוא פסידא דלא דר, אצל בלא זה אין יכולים לסלק, ואין לומר דאיירי דוקא בשל כל בני מתא, דהא רוניא היה רק שתלא דרצינא לרוב הראשונים ומ"מ לא היה יכול לסלקו בלא טעם דפסידא דלא דר. ע"כ. ועיי' פד"ר כרך כ' עמ' 337 שכן דעת חקרי לב ח"ב יו"ד סי' נב, ושו"מ מהדו"ק ח"א סי' רכ"א, וחמדת שלמה או"ח סי' יג, ושו"ת רב פעלים ח"ג חו"מ סי' ו' שכן דעת כמה וכמה גדולים ואין לחוש לסצרת הלק"ט דיחיד הוא בדצר הזה, ובאמת סוגין דעלמא הכי אזלא בכל מקום, ולכן שייך בזה דין קיס ליי. ועיי' שמע אברהם (פלאג"י) סי' כח דסתם בשכירות פועלים הוי זימניה כל שעה, אף שקבל שכירותו כל חצי שנה, עיי"ש.

והחזו"א צ"ק סי' כג אות ב ד"ה ויש וד"ה ועוד, כתב וז"ל: שכר פועלים וקצב להם כך וכך ליום ולא פירש על כמה ימים הוא שוכר אותם, כל יום ויום היא שכירות בפני עצמה, ואם לפי הנהוג במקום יש לורך זמן למלא מקום עצודה, סתמא שכרו לאותם הימים המטרכים להשתדלות, ומיום שהודיעו שהוא חוזר, לריך לקבוע ימים לחיפוש עצודה לפי ראות עיני הדיין. ע"כ. ועיי' פד"ר כרך ג עמ' 93 שלפי החזו"א אף בעוצד קבוע המקבל משכורת חדשית זכאי המעביד לפטרו בסוף כל חודש, ועל המעביד לתת הודעה מוקדמת על הפיטורים, והדעת נוטה שאין הצדל יסודי שאם נגרם הפסד לפועל בעטיו של מעבידו שלא הודיעו מקודם על פיטוריו, על המעביד לשאת בזק, כי קנה המידה הוא מניעת גרימת הפסד, ששכירות פועלים אם הנסיבות דורשות לתת הודעה מוקדמת לפני הפיטורים, כי לא בקלות ישיג הפועל עצודה אחרת מיד אחר הפיטורים, על המעביד להודיע קודם לעוצד שעומד לפני פיטורים, וזרור שאין לתת הודעה מהיום למחר. וצפ"ר כרך ד עמ' 130 כתבו שענין החוק של חיוב הודעה על פיטורין חודש קודם יש לו מקור בהלכה כדמלינו בשכירות בתים, וה"ה ומכ"ש בנישול מפרנסה שריך להודיע שלושים יום קודם כדי שיהיה סיפק בידו לחפש לו משרה אחרת (וכן נהוג לפי חוקי העבודה, ראה ת.א. 3243157, פסקים מחזי"ס, כרך כ עמ' 261, 263. וראה עוד ע.א. 219157 עמ' 1355). ועיי' שו"ת נלח ישראל סי' ח, ופס"ד ירושלים כרך ט עמ' רמד.

ב. אם הפר בעה"ב את תנאי השכר של הפועל עפ"י המוסכם ביניהם, נראה פשוט שנחשב הדבר כהפרת הסכם וכפיטורין, וכן כתב "לצ אריה" סי' לח. וכמו שכתב החות יאיר סי' קמ: אצל מה שרלו הקהל למעט סיפוקו, כ"ל שאין בכוחם שהרי נשבעו לו שלא ידחוהו, ואפילו לא נשבעו רק קבלוהו סתם וכבר היה לו שכר קבוע מקודם וכו' לפיהם, עיי"ש. ובאופן זה חזרת בעה"ב ידו על התחטונה, וכמו ששנינו בצ"מ עה ב השוכר את האומנין וחזרו בהן ידם על התחטונה, אם בעה"ב חוזר בו ידו על התחטונה. ואם עו ב: הלכו חמרים ולא מלאו תצואה וכו' כותן להן שכרן משלם, אצל אינו דומה הצא טעון לצא ריקן, עושה מלאכה ליושב בטל. ופרש"י ד"ה שלא התחילו, דמיירי נמי בקבלנות.

ג. במרדכי צ"מ סי' שמו וצשו"ת הרשב"א ח"א סי' תתעג וצש"ך סי' שלג ס"ק מז, הביאו תשובת מהר"ם (דפוס פראג סי' עז): ושאלת על מלמד שהתחיל ללמד וא"ל בעה"ב לך מעמדי איני חפץ בך, ונתרעה המלמד ושוב חזר בו בעה"ב ורעה לעכבו והמלמד אמר מחלת לי השיעבוד ואיני רוצה ללמד לך יותר, נראה דלא נמחל שיעבודו באמירה בעלמא, וראיה מעבד עברי דאמרו בקדושין טז א דלא אזיל לנפשיה באמירה בעלמא, ה"ה בנידון זה דמדמי פועל לע"ע צפ"ק דצ"מ י א. ע"כ (ועיי' שו"ת הרדב"ז ח"א סי' פח ושו"ת מהרי"ט יו"ד סי' נ שהמהר"ם פסק כן דוקא במלמד דס"ל דהוי דבר האצד, ולא בכל פועל, אצל צש"ך שם כתב דה"ה בכל פועל). וכ"כ צשו"ת בנימין זאב סי' רכה. וכתב צשו"ת מהרשד"ם חו"מ סי' קיט דדוקא בע"פ אינו מועיל, אצל בכתיבה מהני. ועיי' תוס' צ"מ לט א ד"ה דלא, ויבמות ע ב ד"ה אלמא, לענין ע"ע דרב שמחל על גרעונו בעל פה אין גרעונו מחול כיון דגופו קנוי לו לענין זה שריך גט

שחרור ואין יולא באמירה בעלמא.

אמנם הרדב"ז שם חולק על המהר"ם וס"ל דאפילו במלמד ואפילו לדעת האומרים דהוי דבר האבד, אם שכרו לעצמו וא"ל זיל, זכה בעצמו ושוב אינו יכול לכופו ולא לשכור עליו, וכ"ש פועל דעלמא אפילו יש בו שצוהה אם א"ל זיל הוי כאילו נשלם הזמן. וכן דעת הש"ך שם, וכנה"ג סי' שלד הגצ"י סעי' ט בדעת רי"ו מישרים נכ"ט סוף ח"ד. ופסק הרמ"א בשו"ע סי' שלג סעי' ח דמלמד שא"ל צעה"צ לך מעמדי ונתרצה המלמד, יוכל צעה"צ לחזור בו ולעכבו, דאינו יכול למחול שעבודו של נער, מיהו בשאר פועל אם א"ל צפני שנים לך מעמדי פטור בלא מחילה, וי"א אם א"ל דרך כעס שאינו פטור. וכתב הש"ך דצפני שנים לאו דוקא אלא ה"ה אם א"ל כך צינו לצינו ומודה בכך הוי מחילה, דלא איברי סהדי אלא לשיקרא. ועיי' נתה"מ ס"ק יח דצמלמד אפילו בכתיבה לא מהני. נמלא דפיטורי מורה צע"פ תלוי במחלוקת הפוסקים. אמנם לפי מנהג המדינה גם פיטורין צע"פ תופסים אלא שאם יתעורר ויכוח לא תהיה ראייה לאף אחד מהם, ראה דצ"ע נז 3139 סעיף 9 לפסק הדין, ו"סיוס יחסי עצודה" לוצלקי פרק 2 עמ' 12: העדר מכתב כזה עלול להקשות ראיתית על מי שטוען לקיומם של הפיטורים.

ד. נראה שאין כל הצדל לענין חישוב השכר לפנסיה או לפיצויים בין שכר רשמי עם תלוש לשכר לא רשמי צלי תלוש, וגם שכר לא רשמי נחשב לשכר לענינים אלו.